

There are no translations available.

autor: Szymon Gołbiewski

Bitwa pod Trevilian Station (11-12 czerwca 1864 r.)

Największa bitwa kawaleryjska amerykańskiej wojny secesyjnej stoczona została w czasie działań generała U.S. Granta przeciwko Richmond i Petersburgowi, które miały miejsce w 1864 r. Na początku czerwca tego roku ofensywa wojsk Unii na froncie wschodnim zdecydowanie straciła rozmach. Niepowodzenia i brak sukcesów w czasie zmagania pod Spotsylvania Court House w dniach od 8 do 21 maja, a następnie krwawe odparcie 3 czerwca ataku federalnego w czasie walk pod Cold Harbor, spowodowały silne naciski na Granta, od którego poczęto domagać się zdecydowanego zwycięstwa. Miało to ścisły związek ze zbliżającymi się wyborami prezydenckimi.

Grant zdecydował się więc na odważne rozwiązanie. Otóż swoją liczącą prawie 100 000 żołnierzy Armię Potomaku przeprowadził na południowy brzeg rzeki James, za cel stawiając sobie zajęcie ważnego dla stolicy Konfederacji węzła kolejowego w Petersburgu. W tym samym czasie, w celu odwrócenia uwagi generała Lee, kawaleria Unii pod dowództwem generała majora Philipa Henry'ego Sheridana miała zagrozić linii kolejowej Virginia Central Railroad, położonej na północnym brzegu rzeki James, która dostarczała cenne zaopatrzenie dla Armii Północnej Wirginii z Doliny Shenandoah. Jednocześnie głównodowodzący armiami Unii liczył, że generał major David Hunter po zwycięstwie w bitwie pod Piedmont odniesionym 5 czerwca,

kierując się z Doliny Shenandoah, zdołała zagrozić armii Lee od zachodu.

Pułk kawalerii ustawiony w linii bojowej

Dnia 7 czerwca 1864 r. generał Sheridan wyruszył na czele około 9000 żołnierzy zgrupowanych w dwóch dywizjach dowodzonych przez generałów brygady Alfreda Thomasa Archimedesego Torberta i Davida McMurtrie Gregga, kierując się na północ, wzdłuż rzeki North Anna. Przez dwa pierwsze dni żołnierze federalni poruszali się praktycznie bez przeszkód. Jednak upalna pogoda doprowadziła do skrajnego wyczerpania jeźdźców i koni. Dlatego też 10 czerwca kolumna federalna poruszała się powoli, powstrzymywana dodatkowo działaniami

opóźniającymi nieprzyjaciela.

Generał Lee już 8 czerwca dowiedział się o podjęciu operacji przez generała Sheridana i wysłał dwie dywizje kawalerii dowodzone przez generałów majorów Wade'a Hamptona i Fitzhugh Lee przeciwko żołnierzom Unii. Konfederaccy kawalerzyści w liczbie około 7000 żołnierzy dotarli do Trevilian Station dzień przed Sheridanem. Hampton, któremu powierzono dowodzenie kawalerią, miał wystarczająco dużo czasu, aby przygotować się do walki z nadciągającą kawalerią federalną [\[1\]](#).

O świcie 11 czerwca doszło do pierwszych walk. Hampton zdecydował się podzielić swoje siły na dwie części. Posuwając się poprzez gęsto zalesiony teren rozciągający się wzdłuż dwóch dróg prowadzących do Trevilian Station, liczył, że uda mu się zaskoczyć wroga w okolicy skrzyżowania tych dróg i zaatakować go z dwóch stron. Tymczasem Sheridan również rozdzielił swoje siły. Główną kolumnę skierował drogą wiodącą bezpośrednio do Trevilian Station, a drugą drogą na Louis Court House.

Do pierwszego starcia doszło na głównej drodze, gdzie oddziały Hamptona, pomimo dzielnej obrony, ze względu na znaczną przewagę nieprzyjaciela, zostały zmuszone do wycofania się. Tymczasem Fitzhugh Lee, dowodzący drugą kolumną konfederacką, zdecydował się nie podejmować walki z liczniejszym nieprzyjacielem i wycofał się do Trevilian Station. Operująca w tym rejonie licząca dwie brygady kolumna federalna, dowodzona przez generała brygady George'a Armstronga Custer, zdołała, używając wąskiej ścieżki, dotrzeć w to samo miejsce przed kawalerzystami Fitzhugh Lee. W ten sposób Custer znalazł się nie tylko na tyłach wroga, ale również pomiędzy dwoma kolumnami.

W tym czasie Trevilian Station pozostawało praktycznie bez obrony, a znajdowały się tam tabory konfederackie. Dowiedziawszy się o zagrożeniu Hampton wysłał tam jedną swoją brygadę. Gdy Lee dotarł ze swoją kolumną na miejsce, Custer postanowił się wycofać z tymi łupami, które był w stanie ze sobą zabrać. W czasie odwrotu natknął się jednak na konną baterię, której celny ogień przerzedził szeregi federalnych. Zaatakowany dodatkowo na flankach przez kawalerię nieprzyjaciela, Custer znalazł się w okrążeniu. W tym momencie na pole walki z resztą swoich sił dotarł generał Sheridan i zmusił konfederatów do odwrotu. Tym samym Trevilian Station ostatecznie znalazło się w rękach żołnierzy Unii.

Następnego dnia, czyli 12 czerwca, federalni rozpoczęli niszczenie Virginia Central Railroad. Dywizja Gregga posuwała się na wschód od Trevilian Station, a Torberta na zachód. Custer,

którego brygada znajdowała się na czele sił skierowanych na zachód, po przebyciu około 3 kilometrów natknął się na całą kawalerię konfederacką, która zajmowała silnie umocnioną pozycję. W nocy bowiem Fitzhugh Lee zdołał połączyć się z oddziałem Hamptona. Ponosząc duże straty, Custer został zmuszony do odwrotu. Mniej więcej w tym samym czasie Sheridan dowiedział się, że od strony Lynchburga nadciąga cały korpus piechoty, a jego własnym oddziałom zaczynało brakować amunicji. Zdecydował się więc na przerwanie operacji i odwrot [2]

W wyniku tych działań wojska Unii straciły 1007 oficerów i szeregowych. Spośród nich 102 zostało zabitych, 470 rannych i 435 zaginionych. Natomiast straty konfederackie, wobec braku dokładnych danych, są trudne do ustalenia. Zapewne jednak wyniosły one około 1000 oficerów i żołnierzy. Rajd Sheridana odniósł znaczący sukces. Lee nie odkrył bowiem zamiarów Granta, aż do chwili, gdy jego siły zaatakowały słabo broniony Petersburg.

Nie powiódł się jednak główny cel tej operacji, a mianowicie likwidacja Virginia Central Railroad. Już po dwóch tygodniach usunięto zniszczenia i można było znów przesyłać tą linią zaopatrzenie dla Armii Północnej Wirginii. Nie doszło również do połączenia oddziału Sheridana z generałem Hunterem, gdyż jego wojska zostały pokonane w bitwie pod Lynchburg stoczonej 17 i 18 czerwca 1864 r. i całkowicie wyparte z Doliny Shenandoah, a generał porucznik Jubal Anderson Early wyruszył na swój słynny rajd na Waszyngton, docierając aż do zewnętrznej linii obrony stolicy Unii [3].

Raid Wilsona (22 marca – 20 kwietnia 1865 r.)

Kawaleryjski rajd dowodzony przez generała brygady Jamesa Harrisona Wilsona miał na celu wesprzeć działania prowadzone przeciwko Mobile w Alabamie, jak również zniszczyć fabryki konfederackie działające w tym stanie oraz w Georgii. Był to liczebnie największy rajd w historii wojny secesyjnej. Wilson dowodził bowiem oddziałem liczącym 13 500 żołnierzy, podzielonym na trzy dywizje dowodzone przez generałów brygady Edwarda Moody'ego McCooka, Eli Longa oraz Emory'ego Uptona [4].

Po odniesionym 15 i 16 grudnia 1864 r. zwycięstwie w bitwie pod Nashville generał major George Henry Thomas wysłał Wilsona z misją zniszczenia arsenału w mieście Selma w Alabamie, gdzie oprócz arsenału znajdowało się kilka istotnych dla Konfederacji fabryk zbrojeniowych. Działania te miały pomóc generałowi majorowi Edwardowi Richardowi Spriggowi Canby'emu w zdobyciu Mobile.

Dnia 22 marca 1865 r. Wilson opuścił Gravelly Springs (Alabama), wyruszając na swój miesięczny rajd. Tocząc mniejsze potyczki, żołnierze Unii niszczyli strategiczne obiekty znajdujące się na ich szlaku, między innymi pałac budynku University of Alabama w Tuscaloosa, gdzie szkoleni byli członkowie milicji i wojsk Konfederacji [5].

Głównymi siłami Konfederacji w tym rejonie były liczące zaledwie około 3000 żołnierzy oddziały dowodzone przez generała porucznika Nathaniela Bedforda Forresta. Został on pokonany w kilku mniejszych bitwach przez liczniejsze i lepiej uzbrojone siły wroga, ostatecznie ulegając nieprzyjacielowi w bitwie pod Selma stoczonej 2 kwietnia. Kawalerzyści Unii pozostali w tym miejscu ponad tydzień, dokonując dzieła zniszczenia, po czym wyruszyli w kierunku stolicy Alabamy – Montgomery. Warto wspomnieć, że była to również pierwsza stolica Konfederacji. Zajęto ją 12 kwietnia [6].

Po zdobyciu Montgomery Wilson skierował się do Georgii, gdzie 16 kwietnia doszło do walk o umocnienia polowe, zwane Fort Tylor, znajdujące się koło West Point w Georgii. W czasie tych walk śmierć poniósł dowodzący obrońcami generał brygady Robert Charles Tyler. Był to ostatni oficer Konfederacji o tak wysokim stopniu, który zginął na polu walki wojny secesyjnej. Tego samego dnia siły Wilsona opanowały również miasto Columbus, niszcząc okręt wojenny CSS *Jackson*.

Natomiast 20 kwietnia wojska Wilsona wkroczyły do Macon (Georgia), kończąc tym samym swoje działania

[7]

Rajd Wilsona zakończył się całkowitym sukcesem. Jego żołnierze zdobyli pięć ufortyfikowanych miast oraz 288 dział i wzięli do niewoli 6820 jeńców, tracąc zaledwie 725 ludzi.

Bitwa nad Sayler's Creek (6 kwietnia 1865 r.)

Po bitwie pod Five Forks, która miała miejsce 1 kwietnia 1865 r., i po przełamaniu konfederackich linii obronnych pod Richmond i Petersburgiem 2 kwietnia tego roku rozpoczął się gwałtowny pościg za wycofującą się Armią Północnej Wirginii, kierującą się na zachód. Znaczącą rolę w następnych dniach odegrać miała kawaleria Armii Potomaku, dowodzona przez generała majora Philipa Henry Sheridan. Nękała wycofującą się kolumnę, jak również dążyła do zablokowania generałowi Lee drogi odwrotu [8].

Dnia 6 kwietnia, chcąc przyspieszyć odwrót, Lee podzielił swój oddział na dwie części. Pierwsza, składająca się z korpusu generała porucznika Jamesa Longstreeta, posuwała się południową drogą, w kierunku Rice's Station. Natomiast druga kolumna, złożona z korpusów generała porucznika Richarda Stodderta Ewella oraz generała majora Richarda Herona Andersona i taboru, posuwała się północną drogą. W tym czasie kawaleria konfederacka była daleko z przodu, torując drogę wycofującej się piechocie, a generał major John Brown Gordon, dowodząc trzema dywizjami piechoty, pełnił rolę straży tylnej.

Bitwa nad Saylor's Creek

W ciągu dnia Longstreet zaangażował się w walki z piechotą Unii w okolicy Rice's Station, a marsz sił Ewell'a został spowolniony poprzez konieczność odparcia ataków piechoty z VI Korpusu Unii dowodzonego przez tytularnego generała majora ochotników Horatio Gouverneura Wrighta. W centrum sił Lee pojawiła się niebezpieczna luka, która przy istniejących trudnościach w łączności pomiędzy poszczególnymi elementami Armii Północnej Wirginii mogła spowodować katastrofę.

Trudną sytuację konfederatów wykorzystał Sheridan. Wydał rozkaz przeprowadzenia brawurowego ataku od zachodu na korpus Andersona. Szyki zdemoralizowanych i zmęczonych żołnierzy Południa bardzo szybko zostały przełamane i rozpoczął się ich chaotyczny odwrót. Jedyne brygada generała brygady Henry'ego Alexandra Wise'a wycofała się w całkowitym porządku. Ostatecznie z tego pogromu Andersonowi udało się wyprowadzić zaledwie około 3000 ludzi. Był to jednak dopiero początek tragedii Armii Północnej Wirginii.

Wkrótce bowiem korpus Ewella, nadal zaangażowany w walki z piechotą Wrighta, stał się kolejnym celem zwycięskiej kawalerii. Atakując jego flanki i tyły, żołnierze Sheridana całkowicie odcięli konfederatom drogę ucieczki. Jedyne realne dla Południowców wyjście z tej sytuacji było poddanie się przeważającym siłom przeciwnika. Z 3000 żołnierzy, których Ewell miał przed bitwą, zaledwie 200 udało się uniknąć pogromu [\[9\]](#).

Dzień 6 kwietnia 1865 r. był sądnym dniem dla Armii Północnej Wirginii. Straciła ona wówczas połowę swojego stanu. Bowiem oprócz strat poniesionych przez korpusy Andersona i Ewella, również oddział Gordona miał znaczące straty. Do niewoli dostało się łącznie około 6000 żołnierzy, w tym m.in. generał porucznik Ewell i generał major George Washington Custis Lee, syn głównodowodzącego. Kolejnych 2000 żołnierzy było zabitych i rannych. Armia generała Lee została tak osłabiona, że dwa dni później, po czterech latach zaciętych walk, pod Appomattox Court House została zmuszona do bezwarunkowej kapitulacji [\[10\]](#).

[\[1\]](#) *Battles and Leaders of the Civil War*, vol. 4..., s. 233, 237.

[2] S. P. Allen, op. cit., s. 360-367; *Battles and Leaders of the Civil War*. vol. 4..., s. 233-234, 237-239.

[3] *Battles and Leaders of the Civil War*. vol. 4..., s. 234, 239.

[4] C. C. Andrews, *History of the campaign of Mobile. Including the cooperative operations of gen. Wilson's Cavalry in Alabama* , New York 1889, s. 243-244; *Battles and Leaders of the Civil War* , vol. 4..., s. 759.

[5] J. H. Wilson, *Under the old flag. Recollections of military operations in the War for the Union, the Spanish War, the Boxer Rebellion, etc.* vol. 2, New York 1912, s. 189-212; *Battles and Leaders of the Civil War* , vol. 4..., s. 759-760; C. C. Andrews, op. cit., s. 244-251.

[6] *Battles and Leaders of the Civil War*, vol. 4..., s. 760; J. H. Wilson, op. cit., s. 212 i passim; C. C. Andrews, op. cit., s. 252 i passim.

[7] *Battles and Leaders of the Civil War*, vol. 4..., s. 760-761; J. H. Wilson, op. cit., s. 248 i passim.

[8] W. Swinton, op. cit., s. 495-500.

[9] Ibidem, s. 500-501.

[10] Ibidem, s. 501-502.